

REGISTRELE PAROHIALE - SURSĂ DOCUMENTARĂ DEOSEBIT DE VALOROASĂ PENTRU TRECUTUL ROMÂNESC AL HARGHITEI. CONSCRIȚIA DE LA 1748

Aurel Marc

1. *Românii din Frumoasa - Ciuc*

Prima atestare documentară a localității Frumoasa datează din 1567 când apare în documente sub numele de *Zepwjz* (Coriolan Suciu).

O localitate interesantă din punct de vedere etnic, aici viețuind împreună mulți ani - conform documentelor - români, maghiari, armeni. Procesul de maghiarizare al armenilor și românilor a durat și s-a făcut și prin trecerea forțată la religia romano-catolică a armenilor și la cea greco-catolică a ortodocșilor români. Acest proces se accentuează foarte puternic după 1867, în perioada dualistă, când guvernul ungar intervine brutal pentru desființarea totală a tuturor naționalităților nemaghiare. Convertirea românilor se făcea greu, după cum reiese dintr-un act imperial din 18 iunie 1747 în care se arată "că popii schismatici (ortodocși) din principatul nostru al Transilvaniei s-ar fi înmulțit peste măsură în acești ani", sau din memoriile lui Rettégi: "Nu voi uita nici aceia câtă muncă și oboseală a depus ani de zile clerul catolic, împreună cu Înalta Curte, ca Valachii, care sunt considerați schismatici, să se unească cu Sfânta Biserică Catolică ...". Protopopiatul greco-catolic din Gheorghieni, din care făcea parte și parohia Frumoasa Ciuc, a fost înființat în anul 1750 (este vorba de parohiile din Barasău, Bicaz, Bilbor, Cașin, Ciuc Sângeorgiu, Corbu, Dămuc, Făgetel, Frumoasa Ciuc, Ghimeș-Făget, Ineu-Ciuc, Joseni-Ciuc, Lăzarea, Nicoleşti-Ciuc, Sărmaș, Sărmaș-Centru, Sândominic, Subcetate, Toplița, Valea Jidanului, Tulgheș, Voșlobeni), el jucând - ca urmare a mișcării culturale și naționale extraordinare care a fost Școala Ardeleană - un rol important în menținerea ființei naționale românești din secuime și prin înființarea de școli confesionale în limba română.

Politica de convertire la catolicism, mai ales a greco-catolicilor români din secuime a dus la deznaționalizarea populației nemaghiare. Conform conșcripției parohiilor greco-catolice, de la 1 octombrie 1750, în Frumoasa Ciuc exista o biserică, un cantor, o casă parohială și un număr de 143 credincioși. Despre armeni știm (raport din 1904, al preotului G. Georgely) că de la 1790 aveau școală, dar limba și-au pierdut-o mai ales după 1829 când, conform Registrului parohial nr. 246, fila 18, aflat la Arhivele Naționale din Miercurea-Ciuc - registru care începe cu 1760, aflăm că în urma vizitei canonice din 23 iunie 1829 a episcopului romano-catolic Nicolae, limba armeană a fost înlocuită cu latina. În 1890, în Frumoasa Ciuc trăiau 2577 locuitori români și maghiari (conform *Pallas Nagy Lexikon*, din 1893, care nu-i mai pomeneste pe armeni, aceștia fiind deja maghiarizați). La recensământul din 1910 viețuiau 3065 locuitori, din care 92 români plus 640 greco-catolici (total 732 români). La recensământul din 1930 se declară 987 români: 58 ortodocși și 929 greco-catolici (987 persoane), dar numai 779 vorbitori de limbă română.

Importante documente care atestă viețuirea românilor în această localitate, azi deznaționalizată total, se află la Direcția Arhivelor Naționale din Miercurea-Ciuc Harghita. Aici se păstrează registrele parohiale de stare civilă, astfel:

a) 5 registre ale armenilor, care încep să consemneze nașcuții și morții din 1760, iar căsătorii din 1756. Registrele sunt scrise în limba armeană până la 1829, după care însemnările sunt în limba latină, ultima însemnare fiind din anul 1950.

b) 3 registre greco-catolice, cu 340 de file, începând din anul 1841, cu ultima însemnare din anul 1931 (căsătorii); cuprinde nașcuți, căsătorii și morți din Frumoasa Ciuc și satele Ciceu, Delnița, Făgețel, Toplița Ciuc, Mihăileni, Coșnea, Șoimeni, Șumuleu, Livezi, Păuleni Ciuc, Racu, Nădejdea; preoții principali ai acestei perioade au fost Gedeon Barbulovici: 1841 (?) până la 21 ianuarie 1861 și Ioan Doboreanu, între anii 1866-1877.

Consemnăm din aceste registre numele de familie mai des întâlnite, românești încă, sau deja maghiarizate: Bârsan, Baczoni, Bucur, Bota (Both), Barbu, Boer, Antal, Cadar, Corbu, Chinda, Mico, Cristofor, Filip (cu variantele Silip, Cilip), Dandu, Gheorghită, Grancea, Gabor, Lungu, Almași, Mihai, Molnar, Palușan, Popovici, Iliăș, Roman, Sava (cu varianta maghiarizată Savuly), Ola, Santa, Sabo, Socaci, Stoica, Szakali, Tătar, Vrâncean, Voșloban, Vasâi (cu varianta Vaszi).

Iată și prenumele mai des date copiilor de români în Frumoasa Ciuc în intervalul 1841-1871: Ioan, Anghelian, Barbara (în loc de românescul Varvara), Petru, Alexandra, Maria, Ana, Dumitru, Nestor, Ștefan, George, Simion, Paraschiva (Parascița), Bucur, Nastasia, Lidia, Măriuța, Catrina, Anica, Marița, Felix, Neculai, Ilie, Bucura.

Perechi de greco-catolici căsătoriți (câteva): Bârsan George cu Ana Filip (1871), Voșloban Simeon cu Bârsan Elena (1842), Ion Radu(ly) cu Paraschiva Bârsan, Gabriel Szöts (Suciu, fost Cojocar - nume maghiarizat) cu Ana Vaszi (maghiarizarea de la Văsii), Ștefan Farcaș (traducerea în maghiară a numelui Lup) cu Agneta Polușan, Zaharia Bârsan cu Margareta Bucur, George Santa (din Păuleni Ciuc) cu Maria Guțu(j) (1856) (din Delnița, părinții Ștefan Santa și Ana Curta). Și câteva perechi mixte: Alexandru Banku(j), romano-catolic, cu Sofia Grancea, greco-catolică din Ciceu; Ferencz Antal, romano-catolic cu Barbara Santa, greco-catolică din Madefalău; Csomortani Șandor, romano-catolic cu Santa Terezi greco-catolică din Păuleni Ciuc.

Însemnările despre morți atestă prezența românilor în localitate în secolul anterior: George Filip din Livezi. n. 1771; Ioan din Coșnea, mort la 75 ani (se naște la 1766); Alexandru Șandor, n. 1763; Niculai din Racu, de 89 de ani, n. la 1747.

Toate aceste date ne dovedesc existența unei puternice comunități în zonă, comuna având cele trei etnii multă vreme aproximativ în proporții egale.

Pe primele file ale acestor registre găsim însemnări în limba română ale unor parohi, care ne dau amănunte importante despre viața comunității. Astfel, preotul Ioan Doboreanu scrie despre zidirea noii biserici (un text aproape identic este scris în limba maghiară de către preotul greco-catolic Șandor Istvan din Sândominic).

“Lăudat fie numele Domnului Isus Cristos ! Poporeni parohiei greco-catolice au ridicat biserica românească din Frumoasa /Ciuc Sepviz/, care poporeni locuiesc în filialele din Livezi /Lovez/, Coșnea, Tătarbuck, Păuleni, Șoimeni /Ciomartan/, Ciceu, Madefalău, Racu, Mihăileni și Nădejdea - în timpul Maiestății Sale Împăratul Iosif I, a patriarhului Papa Piu al IX-lea, a arhiepiscopului de Alba Iulia, Excelența sa Mitropolitul Ioan Vancea de Buteasa, a preonoratului domn protopop Aron Boeriu.

Din cea mai mare diligență a onoratului preot local Ioan Doborean, dimpreună cu a cântărețului /diacului/ Ioan Țifrea și a curatorului primar Bârsan Bucur din Filia Livezi, precum și a curatorilor secundari Dumitru Palușan, Ștefan Santha, Neculai Santha, Mihai Santha și a casierului George Santha.

Piatra fundamentală /s-a pus/ sărbătorește - făcându-se și cuvenita Feștanie - sub

partea cu unghiul de răsărit și media turnului sigilându-se în cutie /s-a pus/ copia acestei însemnări dimpreună cu și puținii bani de argint.

Biserica s-a zidit de către meșterul din Ciuc Menyasag /Armășeni/, anume Gyorfy Michael, în 1869 fu pornită în luna iunie 22.

Ioanu Dobrea
Parohul local în Ciuc Szepviz /Frumoasa/“

(În textul maghiar apar următoarele nume de curatori: Santha Ștefan, Bucur Bucur, Santha Mihai, Santha George, Bucur Dumitru. Se amintește și de prezența preotului local armean, Pop Tivadar, și a preotului greco-catolic din Sândominic, Sandor Istvan.

Pe următoarea pagină, o altă însemnare (a treia), scrisă de altă mână, într-o frumoasă limbă românească:

„Iubitule cititoriu !

Biserica dincolo scrisă, a rămas neterminată, needificată până la anul Domnului 1879, adică: în anul 1878 în 21 aprilie a venit preotul George Gergely, născut în Sant Erzebet /Eliseni, jud. Harghita/, și fost preot /greco-catolic/ în Bodogaia Superioară, comitatul Odorhei, după ce de aici din Szepviz, s-a strămutat Ioan Dobrea, preot la Corbu în anul 1877 luna aprilie.

După ce a sosit George Gergely s-a apucat cu toată puterea cuvântului a anima pe credincioși, a strâns aproape 100 florini, a făcut repartițiunea pre popor, și cu mare grijă și trudă a terminat această biserică în anul 1879, în 28 septembrie.

Nu mai puțin s-a apucat la cimitir și din repartiție pre popor a terminat și aceasta cu 600 florini în anul 1881, la 18 septembrie. După aceasta a cumpărat fondul intern parohial de la Eros Elek din Miercurea Ciuc, din repartiții pre popor cu 600 florini a făcut fântână, în anul 1894, a făcut casă nouă parohială din repartițiunea pre popor, cu suma de 1450 florini valută austriacă, ba a mai făcut un grănar de piatră, un grajd, a acoperit șura cu scânduri și casa centrală asemenea și a făcut și un grădăniș la cantor /cântăreț, diac/.

Lângă aceasta a mărit /averea parohială/ până la anul 1900, 1 noiembrie, cu bani și moșie: adică moșie - pământ în preț de 444 florini valută austriacă și bani 464 florini, 50 crăițari valută austriacă, adică 929 coroane.

Aceste toate nu pentru laudă am însemnat aici, fără pentru aceea că, cei ce vor fi după mine preoți în această parohie de disper/sată/, să le iei curaj și îndrăzneală a se lupta mai încolo, pentru binele și înfrumusețarea bisericii și parohiei.

Am scris în anul 1900, în 11 decembrie, la 200 de ani de la Sfânta Unire /Unirea cu Biserica Romei/, iar a preoției mele de 30 ani, dintre care 22 de preoție în Cik Szepviz.

George Gergely
paroh greco-catolic“

Pagina următoare are alte două scrisuri aparte. Nu cunoaștem deocamdată cine sunt cei care fac însemnările și nici în ce an. Ele sunt importante prin datele pe care ni le comunică despre oameni și locuri.

„ În anul 1923, parohul George Gergely a repausat în Domnul după o pastorație a parohiei Frumoasa de 45 de ani. În anul 1924 parohia a fost păstorită de Victor Traian Pop 3 ani, în timpul acela zidindu-se casa cantorală, din nou, cu suma 65000 lei, din 1927 octombrie până în 1929 octombrie 20, fiind administrată interimat de către preotul V. Georgely protopop

și pr. Izidor Vlad /același vestit preot descris de Mihail Sadoveanu/ din Miercurea Ciuc, din 20 octombrie 1929 pr. Avisalon Costea; în anul 1930 s-a renovat pe dinafară biserica și acoperișul, ciutura /fântâna/ precum și șura s-au edificat din nou toate, în sumă de 135000 lei din banii proveniți din vinderea pădurii cu care a fost împrăștiată parohia /Urmează însemnări scrise de altă mână/.

În 1931 s-a mărit casa parohială, cu o nouă odaie, servind de birou parohial.

În 1932, 1 septembrie, s-a pus piatra de temelie a bisericii din Făgetel și a cărei edificare a durat până în 1934, 22 iunie.

În 1931 s-a cumpărat un clopot la biserica din Livezi, în greutate de 300 kg, din dorința lui Ioan Bucur, de 50000 lei.

În anul 1933 /poate anul 1938/ decembrie, s-au cumpărat 2 clopote în greutate:

a) 327 kg și b) 198 kg, pentru biserica din Frumoasa. Tot s-au închis cu gard nou curtea parohială și cantorală.

În anul 1935 s-au făcut iconostase noi la bisericile din Frumoasa, Livezi și Făgetel, până atunci nefiind la nici o biserică din parohie și filii iconostase și care au fost executate de către Septimiu Marian, profesor la Blaj, pentru Frumoasa și Făgetel, iar Ioan Gergely din Subcetate /nepotul parohului George Gergely/ pe cel al bisericii din Livezi.

Tot în vara anului 1935 s-au zugrăvit bisericile din Frumoasa, Livezi și Făgetel pentru suma de 18500 lei - prin zugravul Ștefan Șandor din Gheorgheni.

În același an s-a mărit casa parohială cu o încă o cameră, prin transformare, astfel că locuința parohială are în prezent 4 camere și o bucătărie. Aici se opresc însemnările atât de importante pentru așezările românești din jurul Ciucului, din registrul de stare civilă a localității Szepviz.

Astăzi în Frumoasa Ciuc nu mai sunt români; greco-catolicii au trecut la ritul latin, iar limba română nu se mai folosește.

2. Români din Vlăhița

Registrele parohiale de stare civilă se constituie în mărturii dintre cele mai relevante privind procesul de maghiarizare (proces de asimilare logic și legic parțial) forțat în secolul al XIX-lea.

Să luăm câteva exemple din registrele parohiale catolice ale localității Vlăhița din secolul trecut: în 1858, la vârsta de 75 de ani, moare Alexandru Oláh - *valachus pastor ovium*, de religie greco-catolic; în anul 1860 moare Ioan (*Joannes*), fiul lui Ion Gabor, păstor valah; în 1863 Anton, fiul lui Ion Bredan, greco-catolic, "metalurgist" român (*valachi metallurgi*); în 1864, aceluiaș Ion Bredan îi moare fiica Iuliana, dar de data aceasta nu mai apare însemnată religia greco-catolică a părinților și nici nu mai scrie "metalurgist român", ci simplu "metalurgist"; Carolus, fiul lui Iosif Negrea (scris: *Jozsefus Nyegre*), tot "metalurgist"; în 1867 Melchior, fiul lui Ion Valahu (scris în paranteză *Olah*), pastoris, romano-catolic, dar nu este înmormântat de preotul catolic Ignat Balint ci de cel greco-catolic, George Tanko, parohul care este înscris peste tot când este vorba de vreun român (*olah*); în 1857, Ion Gabor - *valachus pastor ovium* (oier român)-se căsătorește cu Terezia Demeter - *sicula agricola* (din familie de țărani secui), el având 24 de ani, ea 30. Părinții îi sunt Ștefan Gabor și Anna Gabor - *valachii pastores ovium greco-catolici*; prima căsătorie, înscrisă în registru din 1858, se înscrie între Ștefan Valahul (*Stephanus Olahu*) - *valachis pastor* (păstor, cioban român) și Elisabeta Ambrus (văduva) - *sicula agricola* (țărană de neam secuiesc). El se trage din părinții Ștefan și Maria Olah, de religie greco-catolică; Cristofor Lorincz, muncitor car-

bonifer german, se căsătorește în 1858 cu Barbara Dregus (Drăguș - nume românesc) - *valacha* (româncă), de religie greco-catolică, părinții ei fiind Ion Drăguș și Ana Simon - *valachi agricola* (tărani români) greco-catolici.

După 1870 notațiile din registre se schimbă: nu mai întâlnim acea pedanterie tipică, multe rubrici rămân necompletate. Astfel de nume întâlnite anterior la naștere și botez la greco-catolici nu sunt însoțite de menționarea religiei noii origini în cazul descendenților (ex. Terezia Vaszi, căsătorită greco-catolică, dar când va naște un copil nu i se va mai trece religia și originea). Nume românești, ca Negrea, Bretan, Cezar (și nu scris Császár) sunt trecute fără a i se indica religia, știut fiind că cei de religie greco-catolică erau români; nu mai este trecută nici profesiunea. (Toată lumea știe ce înseamnă în limba română colesii. Întâlnim și un astfel de nume în registru la naștere, iar la însemnarea de moarte apare cu un alt nume unguresc: *Karancszi*). În acest timp începe politica de maghiarizare forțată a românilor, promovată de stat. Astăzi localitatea se mândrește cu faptul că este în totalitate secuizată.

Într-o însemnare făcută în anul 1936 de învățătorul Eugen Colceriu despre obiceiurile din Vlăhița, scris după aprofundate cercetări, se spune că: "În teatrul popular *Vifleim* întâlnești fraze românești de felul celor ce urmează ... *láltam azért jo zsukát, szüflé jo fortáim ... zi, zi iute mări porinte, sekukute, se macsiuke, zsoke bine moi bohráne*.

Apoi: *Scuale sus păcularium ... crinz mări fortatim, rokute mosulem kedves păcularium, face nálunk kántán ... scuale Tudori ... scuale Simione*.

Când primul dintre actori merge la unchiș să-l scoale din somn pentru a-i vesti nașterea lui Isus, îi spune: *Scuale mări unchiș, kialte răcorește*. Unchișul îi răspunde: *Ce scuale, ha nu scuale, du-te și kiamu alta*. Dar unchișul, adică ciobanul se răzgândește și totuși se scoală zicând: *Așa ie sus mări hahan scuale, ha nu scuale, arde guha, nu arde guba, arde cojoc, nu arde cojoc. Haida-ți gligori, ajutorat fortat, pune mări macsukat, Bogdan, Bogdan horozdan s.a.m.d.*

Se întâlnesc în aceste dialoguri nume curat românești, ca: Nicolae, Gligor, Bogdan, Ioan, exprimate în românește, ceea ce denotă că ungurii veniți mai târziu în Vlăhița au adoptat-o limbei lor, fără a-i putea reforma citațiile caracteristice și originale.

Obiceiuri românești, multiple sărbători care se țin în regiunile românești, nu s-au stins nici la Vlăhița. Tinerii dansează și un dans numit *feleolăhul* (jumătate românește). Învățătorul Eugen Colceriu notează numele a 121 de oameni care făceau parte din vechi familii de români, la acea dată ei se țineau români și aveau religia greco-catolică, cum ar fi: „Moldovan Mihai, Negrea Vicențiu, Mihuța Ștefan, Labeș Nicolae, Filip Irime, Cazan Ioan, Cazan Ștefan, Nistor Aron, Olah Ludovic, Marton Emeric, Gabor (Gavrilă) Andreiu, Vitus Benjamin, Grancea Nicolae, Boldijar Iuliu etc.”.

Istoricul maghiar Kozma Ferenc nota în anul 1878: "Numărul cel mai mare al românilor indigeni s-a maghiarizat complet și încă într-o măsură mult mai categorică decât s-au romanizat secuii din județul Hunedoara. Lor, în afară de religiune, nimic nu le mai reamintește de neamul lor, deoarece pe lângă limbă, mare parte din ei și-au adaptat porturi și îmbrăcăminte după aceea a secuilor ! Au format căsătorii mixte și își iau în nume de rău faptul de a nu-i considera ca secui buni și adevărați. În județul Odorhei, această situație preutindenea este fără excepție, așa că cine cutreieră comunele Săcuieni, Cristur, Filiași, Rugănești, Petești, Porumbenii Mici și Mari, Satu Mic, Bezid, Mugeni, Lutița, Odorhei și în cele mai multe comune ale celor două Homoroade și se introduce printre populație, examinează limba, modul de trai, portul și sentimentele acesteia, nu va găsi altceva decât secui curați. Aceste comune, și încă foarte multe din acest județ, la *Lenk* (un istoric maghiar N. N.) sunt arătate ca fiind cu populație mixtă secui-români. Astfel stau lucrurile în nenumărate

comune din județele Trei Scaune, Ciuc, Mureș, unde devine ridicol dacă mai caută populație românească în comune ca Vârghiș, Racoșu de Sus, Belin, Ivănești, Dobeni, Sfântu Gheorghe și în altele. Situația este similară și în alte localități, unde transformarea este în curs și în zilele de azi, ex. în Zagon, într-o parte din comună, care se întinde pe ambele maluri ale văii ce aduce înspre pădure, sunt numai români, dar vorbesc ungurește, încheie căsătorii mixte și sunt în comună și numeroși români complet maghiarizați. *Așa că din numărul de 47.776 români din Secuime*, calculați de Keleti în baza unor situații reale, azi abia se mai poate găsi o treime“.

La Arhivele Naționale din Târgu Mureș, în fondul “Protopopiatul greco-catolic Gheorghieni“, se află un document foarte interesant din anul 1748. Este vorba de conscripția “românilor care locuiesc și trăiesc pretutindeni prin satele și mai ales în munții și pădurile din scaunul secuiesc Gheorghieni, întocmită și trimisă în anul 1748, 28 ianuarie, din ordinul înaltului Guberniu Regesc“.

Această conscripție, necunoscută până de curând, se referă la localitățile Gheorghieni (Szent Miklos), Lăzarea, Ditrău, Remetea, Joseni, Ciurmani, Suseni, Valea Strâmbă, Subcetate, Voșlobeni și evidențiază, cu numele, fiecare familie, vârsta, dându-ne valoroase date despre comunele Subcetate și Voșlobeni. Documentul este semnat de Andrei Lászlóffy, nobil din Joseni, asesor jurat al Scaunului secuiesc Gheorgheni și Ioan Bereczk, prim-pil, asesor al Scaunului secuiesc Gheorgheni.

Pentru valoarea documentară dar și pentru a ne da seama de amploarea maghiarizării vom reda mai jos numele acestor familii.

3. Românii din bazinul Giurgeu, conform conscripției de la 1748

a) Din Gheorghieni

1. Radu(ly) Thodor, soția Ilona, copiii Peter, Demeter și Nastasia.
2. Vulpas János, soția Sanda, copiii Nicolai, Gergely și Gafița (scris Gafficza).
3. Molnár János, soția Ilona, copiii Mattyás, János, Ilona.
4. Zanoaga Thodor, soția Dikicza, copiii Simon, Thamas și Anna, care are un băiat, Ursu(ly).
5. Tătar Vaszily (Văsii), soția Anna, copiii János, Gabor, György, Nasztaszia, Szafta.
6. Voman Precup, soția Gafftona, copiii Strati, Gyeörgy, Vaszilly.
7. Katrina Gergelly, soția Thodora, copiii Istvan, Gyeörgy, Stephany, Gabor.
8. Posztuly Lupu, soția Ilona, copiii Andras, Vaszily, Thodor, Jakab.
9. Erszeny János cu soția Parasca și copilul Peter.
10. Kobozan János, soția Anita, copiii Luppui, Urszuly, Gabor, Ilona, Safta, Ipftimia.
11. Petras Mihailj, soția Borbala, copiii János, Vaszily, Ilona, Cristina, Margith, Paraskiva, Sofronia.
12. Marian Muntyan, soția Porkira, copiii Ilona și Ioana.
13. Orosz János, soția Anuța, copiii Paraskiva, Ilona.
14. Erszeny Simon, soția Ilona, copiii Gabor János, Vaszilj, Thamas, Thodor, Thoma, Ilona, Margith, Ana.
15. Erszeny Tamas, soția Katalin, copiii Demeter, János, Josztandi, Gabor, Ilona.
16. Orosz Miklos, soția Sara, copiii Mihai, Miklos, János, Margith.
17. Szepes János, soția Flora, copiii Ilona și Ioana, care au la rândul lor pe Janos, Gyeörgy, Mihaly.
18. Posztuly János, soția Ana, copiii Vaszilj, Andras, Demeter, Borbala, Dokicza, Paraszka.
19. Erszeny Joseff, soția Ilona, fiica Anna.
20. Czepes Miklos, soția Sofronia, copiii Thodor, János, Vaszilj, Ilona și Nastasia.
21. Czepes Vaszilj, soția Safta, copiii Simo, János, Ilyes, Ilona, Anna, Margith.
22. Meresan Gabor, soția Safta, copiii Peter, Juonicza, Dikicza.
23. Plakany Simo, soția Todosia, copiii Todor și Maria.
24. Sombori Istvan, soția Margith, copiii Gyeörgy, János, Maria.
25. Racz Vaszili, soția Gafița, copiii Demater și János.
26. Kaluser Vaszilj, soția Margith, fiica Margith.
27. Maksim Juon, soția Gafița, copiii Juon și Todosia.
28. Goncza János, soția Margith și fiul Urszuly.
- 29.

Kicsiny Mihai, soția Margith. 30. Agsinte Juon, soția Anuța, fiul Juon. 31. Stepfany Olah, soția Margith. 32. Moldovan Gligor, soția Nastasia, fiul Illyes. 33. Fejsus János, soția Margith, copiii Kirilla, Thodor, Vaszilj, Gergely, Margith, Katalin. 34. Pop János, soția Katalin, copiii Thodor, Katalin. 35. Moldovan Vaszily, soția Paraskiva, copiii Juon, Andras, Dokicza. 36. Moldovan Andras, soția Teodora. 37. Radulj Andras, soția Parasckiva, copiii Juoana, Marjusza. 38. Borde Mihalj, soția Ana, fiul Vasilj. 39. Văduva Kobozan Andrasné, copiii Gyeörgy și Peter. 40. Văduva Herle Vasiljné, copiii Gergellj, Paraskiva, Mariucza. 41. Văduva Stephany Olahné și copilul Jeremia.

În total 38 familii cu 123 de copii, 3 văduve cu 6 copii, la care se adugă 13 servitori români, deci 215 români.

Consider necesară "traducerea" unor nume: Radu, devine *Raduly*, Ion/*Janos*, Ursu/*Urszuly*, Lupu/*Luppui*, Rusu/*Orosz*, Vasile ori Vasii devine *Vaszillj*, Gheorghe/*Gyeörgy* etc. Nu au putut fi schimbate diminutivele feminine, ceea ce dovedește tăria de caracter a femeilor (dar și conservatorismul lor): Anuța, Dochîța, Măriuța, Ionița, Anita, Sanda.

Alte nume maghiarizate: Moraru apare în text *Molnar*, Matei/*Mattyas*, Ileana/*Ilona*, Arsen/*Erszeny*, Gavrilă/*Gabor*, Andrei/*Andras*, Mihai/*Mihaly*, Iliăș/*Illes*, Petre/*Peter*, Ștefan/*Stephany* etc.

Această comunitate românească, în mod firesc ar fi trebuit să se dezvolte demografic, dar ajunge în anul 1910 la 155 de suflete (438 de greco-catolici), ceea ce demonstrează elocvent politica de deznaționalizare dusă sistematic de statul ungar.

b) Lăzarea

1. Balas Thodor, soția Safta, copiii Karacson (Crăciun), Gergely, Gabor (Gabriel), Janos, Juoana, Anna, Margith. 2. Stroja Vasile, soția Cristina, copiii Mihai și Ioana. 3. Cziffra (Țifrea din Mândru), Gabor, soția Margith, copiii Janos (Ion), Istvan (Ștefan), Gergely (Grigore). 4. Gergellj Istvan, soția Iudith, copiii János, Thamas, Margit, Kathalin (Cătălina). 5. Kancsal Ștefan, soția Margith, copiii Demeter (Dumitru), Gyeörgy (Gheorghe), Ana, Cristina. 6. Cziffra (Țifrea) Mihai, soția Nastasia. 7. Repa Mikloș, soția Margith, copiii Janos, Gabor, Ștefan, Ilona, Ana, Nastasia. 8. Suket (Surdu) Illyes (Ilie, Iliăș), soția Ioana, copiii Petru, Ștefan, Janos, Parasca, Ioana. 9. Balas Gabor, soția Paraskiva, copiii Janos, Illyes, Thodor, Doroteia. 10. Kancsal (Șasiu) Vasile, soția Paraskiva, copiii Thodor, Peter, Ioana, Cathalina. 11. Dușa Kerestes (Cristian), soția Cristina, copiii Paszkuly (Pascu), Simon, Thodor, Lazar, Peter, Markuly (Marcu), Janos, Borbala (Varvara), Agszinia (Axinia). 12. Manka (Cârjă) Simion, soția Margith, copiii Vasily, Stephany, Szanda, Paraszka, Margith. 13. Miklos (Nicolae), Luppui (Lupu), soția Margith, copiii Andras, Miklos, Cristina, Paraszka. 14. Gergelly Janos, soția Ilona, copiii Illyes, Ioana. 15. Andras Janos, soția Mariana, copiii Gergely, Thodor, Ilona. 16. Stephany (Ștefan) Simo, soția Margith. 17. Pinty (Pițigoi) Fazakas (Olaru), soția Thodora, copiii Janos, Karacson (Crăciun), Ioana. 18. Thodor Molanr, soția Ioana, fiica Ioana. 19. Vancsa (Vancea) Andrei-văduv- și copiii Katalin și Ilona.

În total 19 familii, 70 de copii și un servitor, deci 109 suflete. După 162 de ani, la 1910, mai erau 155 de români și 288 de greco-catolici.

c) Ditrău

În 1748, erau în Ditrău 55 de familii de români: Darlamany, Gafftona, Puskas, Molnar, Mocso, Deak, Thoma, Preda, Kurta (Scurtu), Moldovan, Precup, Catrina, Marculy, Nikita, Luka, Szöcs, Profor, Csubuc, Flokosz, Platon, Cotta, Palagia, Mihai. Erau în 1748 în Ditrău 206 de români trecuți în conscripție. La 1910 sunt localizați 362 de români și 554 de

greco-catolici. În Remetea erau la 1748 11 familii, cu 36 de copii, 2 servitori și o văduvă, în total 61, iar în 1910 doar 2.

d) *Joseni*

În anul domnului 1748 erau în Joseni următoarele familii de români: văduva Fejer (Albu), Bükfejes, Timar (Tăbăcaru), Petki, Szakadath, Bokor, Varga, Hoszszu(Lungu), Raduly, Kosztandi (Constantin), Foksa, Suket (Surdu), Peter, Barbencze, Berszan (Bârsan), Arva (Orfan), Olytyn (Oltean), Vajdos. În total 191 de români.

e) *Ciumani*

În Ciumani erau la 1748 următoarele familii de români: Kindea, Kopacs, Marian, Timar, Kozma, Szengeny (Săracu), Polturak, Szel (Vântu), Szöcs, în total 52 de mambri.

f) *Suseni*

În Suseni erau la 1748 14 familii de români: Erszeny, Szöcs, Moldovan, Katona (Cătană), Timar, Hoszszu, Bogoran, Sara, Tekeres, Dajka (Dădacă), György, în total 73 de persoane.

g) *Valea Strîmbă*

În Valea Strîmbă sunt conscrise la 1748 următoarele familii românești: Thodor, Rusz, Hoszszu, Kinde, Strati, Furnjas, Radulj, Vaszilj, în total 42 de suflete.

Atât registrele de stare civilă parohiale, cât și valoroasa conscripție de la 1748, se constituie în surse documentare primare de excepțională importanță pentru istoria românească a acestor zone de civilizație din inima României.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Harghita, Fond 47 Colecția Registrele Parohiale de stare civilă, Cultul armean romano-catolic, R.245,246,247.
2. Ibidem, Fond 47 Cultul greco-catolic, Registrele nr. 251,252,253,254.
3. Coriolan, Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, 1967.
4. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș, Fond Protopopiatul greco-catolic Gheorgheni.
5. Pallas Nagy Lexikon, Budapesta, 1893, vol. IV.
6. Silviu, Dragomir, *Românii din Transilvania și Unirea cu Biserica Romei*, Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe române a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj, 1990.
7. Jekelfalussy Josef, *Helysegnevtara az orszagos M.K.Sztatistikai hivatal*, Budapest, 1892.
8. Dumitru Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania*, București, 1973.
9. Antonie Plămădeală, *Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar*, Sibiu, 1986.
10. Magyar Sztatistikai Közlemenyek, *A magyar S.k. Orszagainak 1910 evi NEPSZAMLALASA*, Budapest, 1912.
11. Sabin Opreanu, *Terra Siculorum. Contribuții privitoare la românii din ținutul secuilor*, Cluj, 1925.

THE PARISH REGISTERS - A DOCUMENTARY SOURCE OF VALUE FOR THE
ROMANIAN PAST IN HARGHITA. THE CONSCRIPTION FROM 1748
(Summary)

Both the concepts of the XVIIIth centuries and the parish registers XIXth represent for the history of the Romanians who lived in Harghita a source of great documentary value.

It is full of meaning the case of the localities, such as: Frumoasa-Ciuc (which has parish registers starting with 1760 for the Armenians and since 1841, for the Greco-Catholic Romanians, then Vlahița With registers dating since 1858) out of which of the Romanian-Catholic Parish, with lots of Romanian names).

The Romanian Conscription from Giurgeu Basin of 1748 is considered extremely valuable.

All these documents are primary sources, exceptionally important for the Romanian history of these areas of civilization, lying in the heart of Romania.

